

Etnisch profileren

Door: Maartje Langeslag

In hoeverre mag de politie zich baseren op iemands uiterlijke kenmerken bij het aanhouden van burgers? Wanneer maken agenten zich schuldig aan discriminatie en wanneer is selectie door de politie op basis van huidskleur of etnische afkomst gerechtvaardigd? Deze vraag werd eind 2013 in diverse bijeenkomsten en mediaberichten gesteld. Aanleiding hiervoor is het rapport over etnisch profileren van Amnesty International dat in oktober jongstleden verscheen. In dit rapport stelt Amnesty International dat de politie etnische minderheden onevenredig vaak staande houdt. De Nationale Politie heeft zich kritisch geuit op dit rapport en stelt dat het een ongegrond en onjuist beeld schetst. Art.1 Midden Nederland (Art.1 MN) geeft een overzicht: wat is etnisch profileren, hoe ontstaat het, wat is de reactie van de politie en kunnen wij iets van deze discussie leren?

Etnisch profileren

Amnesty International definieert etnisch profileren als 'het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent ras, huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving, terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat'. Met andere woorden: Amnesty International stelt dat de politie etnische minderheden onevenredig vaak staande houdt in het kader van veiligheidscontroles, preventief fouilleren en de identificatieplicht. Etnisch profileren is een vorm van discriminatie en daarmee in strijd met het discriminatieverbod en het gelijkheidsbeginsel. Deze zijn vastgelegd in artikel 1 van de Nederlandse grondwet, in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en in het internationale en Europees recht. Diverse internationale mensenrechtenorganen kaarten aan dat etnisch profileren een ernstig probleem vormt en verzoeken staten om hier wat tegen te doen.

Er is niet altijd sprake van discriminatie wanneer politieagenten iemand vanwege zijn of haar huidskleur of afkomst aanhouden. Vaak is er sprake van een objectieve rechtvaardiging: het profiel van de verdachte heeft bijvoorbeeld als één van de eigenschappen dat hij of zij een bepaalde huidskleur heeft. Huidskleur of afkomst vormt dan één van de selectiecriteria in het opsporen van verdachten, naast criteria zoals leeftijd, lengte en kleding. Er is sprake van discriminatie wanneer iemand wordt aangehouden vanwege zijn of haar huidskleur of afkomst zonder dat er objectieve criteria voor zijn.

Het rapport van Amnesty International

Amnesty laat aan de hand van diverse onderzoeken zien dat etnische profilering in Nederland vaker dan incidenteel voorkomt. Soms is het duidelijk dat er sprake is van etnische profilering, bijvoorbeeld wanneer politieagenten negatieve, stereotype uitlatingen doen over of tegen etnische minderheden. Of wanneer zij zelf toegeven iemand staande te houden vanwege diens huidskleur of afkomst. In de meeste gevallen gebeurt etnische profilering echter onbewust. Wanneer agenten zich beroepen op hun intuïtie, gebeurt het dikwijls dat zij daarbij onbewust van stereotype beelden en vooroordelen uitgaan. Deze (onbewuste) neiging wordt versterkt door negatieve beeldvorming over etnische minderheden in politieke en maatschappelijke discussies.

Het risico op etnische profilering is het grootst wanneer een agent veel eigen beoordelingsruimte heeft bij de keuze wie hij of zij staande houdt. De afgelopen tijd is er in het kader van veiligheid steeds meer ruimte gekomen voor agenten om te beslissen om mensen preventief aan te houden. Tegelijkertijd is er vanaf de jaren negentig geen specifieke aandacht en geen prioriteit meer voor rassendiscriminatie binnen het Nederlandse antidiscriminatiebeleid. Door deze veranderingen is ook de kans op etnisch profileren toegenomen.

Een politieagent moet bescherming bieden. Gediscrimineerd worden door een politieagent heeft daarom een grote negatieve impact op de persoon. Maar etnisch profileren heeft meer negatieve gevolgen. Aangezien het plaatsvindt in de openbare ruimte en door anderen kan worden gezien, draagt het bij aan negatieve vooroordelen en stereotype beelden in de samenleving over de relatie tussen criminaliteit en etniciteit. Tevens schaadt het de legitimiteit van de politie en de relatie tussen politie en etnische minderheden.

De reactie van de nationale politie

De korpsleiding van de nationale politie heeft zich kritisch geuit over het rapport. Korpschef Gerard Bouman benadrukt dat politiewerk erg complex is. Er spelen veel verschillende factoren een rol in het beoordelen van een situatie. Bij proactieve politiecontroles, letten agenten op afwijkend gedrag. Factoren zoals locatie, tijdstip, leeftijd, uiterlijk, gedrag en type voertuig kunnen allemaal een rol spelen in de overweging van een agent om iemand staande te houden. Soms moeten agenten in een fractie van een seconde een afweging maken. Het standpunt van Amnesty International doet politiemensen ernstig tekort, stelt de korpsleiding van de nationale politie. In de politieopleiding komen diversiteit en discriminatie aan bod en leren agenten om zo neutraal mogelijk te kijken en te beoordelen. Bouman stelt: “De politie wijst etnisch profileren volledig af. Wij zoeken voortdurend verbinding met alle burgers. Ieders vertrouwen in het korps en de medewerkers is voor ons van groot belang”.

Leerpunten

Art.1 MN begrijpt dat de nationale politie vindt dat het rapport geen recht doet aan het werk van politiemensen. Politieagenten worden goed opgeleid en leren om neutraal te beoordelen. In diverse situaties zijn er gegronde redenen om iemand vanwege zijn of haar huidskleur of afkomst aan te houden: indien dit één van de kernmerken is van het profiel van de verdachte. De meeste politieagenten maken zich niet bewust schuldig aan etnische profilering. Bovendien is er binnen de politie al aandacht voor diversiteit en discriminatie. Toch vindt Art.1 MN wel dat we het probleem moeten onderkennen. Wij nemen klachten over discriminatie bij de politie heel serieus. Net als Amnesty International pleiten wij voor meer onderzoek over het bestaan van etnisch profileren. In hetzelfde kader moedigen wij mensen die zich ongelijk behandeld voelen door de politie aan om dit bij ons te melden. Door de lage meldingsbereidheid, is het moeilijk om een goed beeld te krijgen van de mate waarin etnisch profileren voorkomt. Korpschef Gerard Bouman sluit zich hier overigens ook bij aan: “Iedereen die meent slachtoffer te zijn van etnisch profileren roep ik op om zich te melden bij ons. Als politiemensen in de praktijk dit soort fouten blijken te maken, dan nemen we maatregelen en leren we ervan”. Ook moedigt Art.1 MN aan om te onderzoeken of het gevaar van onbewuste vooroordelen op effectievere wijze kan worden opgenomen in politieopleidingen en -beleid.

Daarnaast sluit Art.1 MN zich aan bij het advies van Amnesty International om agenten verplicht te stellen om aan degene die zij staande houden uit te leggen wat daarvoor de reden is. Hierdoor zullen agenten bewust stilstaan bij hun redenen om iemand staande te houden, waardoor de kans afneemt dat zij zich op onbewuste vooroordelen en stereotypen baseren. Bovendien voelt het voor mensen die worden aangehouden prettiger en eerlijker als hen wordt uitgelegd waarom dit gebeurt.